

Soberanía e santuarios na Galicia castrexa

Soberanía e santuarios na Galicia castrexa

Marco V. García Quintela

En colaboración con:

*Rosa Brañas Abad, Felipe Criado Boado,
César Parcero Oubiña, Manuel Santos Estévez*

Reservados todos os dereitos.

Ningunha parte deste libro pode ser reimpresa, reproducida ou utilizada en ningunha forma ou por outros medios, electrónicos, mecánicos ou outros cales foran, agora coñecidos ou inventados no futuro, incluíndo copiado ou fotocopiado, ou por un dos sistemas modernos de almacenamento e recuperación, sen o permiso por escrito da Casa Editorial.

© Toxosoutos, S.L.
© Marco V. García Quintela

Deseño: Pepe Carreiro
Cuberta: Relevo da Capela de Formigueiro (Amoeiro).
Datado na Idade do Ferro.

Edita: Toxosoutos, S.L.
Cruceiro do Rego, 2 • Obre
Tíno. 981 823855 • Fax 981 821690
15217 Noia • A Coruña
Correo electrónico: editorial@toxosoutos.com
Local na rede: www.toxosoutos.com

Imprime: Gráficas Sementeira, S.A.
Correo electrónico: sementeira@telefonica.net

Depósito legal: C-461-2006
I.S.B.N.: 84-96259-90-0

Impreso en Galiza

Editorial Toxosoutos
SERIE Keltia
2006

Índice

Introdución:

O método comparativo e a súa aplicación ao estudo da Galicia castrexa	7
1. Os Indoeuropeos e o método comparativo nos estudos paleo-hispánicos	7
2. Os fundamentos da comparanza: isoetos e estruturas socio-políticas	11
3. Modos e desencantos da comparación.	17
3.1. ¿Que é a Ideoloxía trifuncional e como atopala?	18
3.2. Desencantos da comparación.....	19
3.2.1. Cultura celta e estrutura social castrexa	20
3.2.2. Da Lingüística á Teoloxía	27

Viriato e o programa de acceso á realeza no mundo céltico.....37

1. De Galicia a Irlanda: o programa da realeza céltica	40
1.1. Ortiagón o gálata	40
1.2. Dumnorix o eduo	42
1.3. Viriato o lusitano	44
1.4. Sertorio, un romano entre lusitanos e celtíberos	47
1.5. Pwyll de Díved	50
1.6. Irlanda, do Mito ao Dereito	52
1.6.1. Medb e Aillil	52
1.6.2. Cormac e Eithne.....	53
1.6.3. Echu, fillo de Muiredach	57
1.6.4. O rei e a lei	59
1.7. A esposa do rei.....	60
2. O nome de Xurenzás e outras vodas heroicas	63

Petroglifos podomorfos de Galicia e investiduras reais célticas:

estudo comparativo.....	73
1. Unha noticia arqueolóxica en Martiño de Dumio	73

2. Os petroglifos podomorfos no rexistro arqueolóxico	76
2.1. Criterios para a selección dos petroglifos e a súa cronoloxía.....	77
2.2. Catálogo	79
2.2.1. Monteferro	80
2.2.2. Pedra Moura	82
2.2.3. Coto San Martiño	83
2.2.4. Chan de Matabois	85
2.2.5. A Ferradura	85
2.3. Síntese dos datos arqueolóxicos	90
2.3.1. Distribución rexional	90
2.3.2. Emprazamento	90
2.3.3. Contexto arqueolóxico.....	91
2.3.4. O soporte e a súa situación	91
2.3.5. Os podomorfos	92
3. Elementos comparativos	94
3.1. Ritos escoceses e irlandeses.....	96
3.2. Ritos biscaíño e carintio	99
3.3. Elementos de folclore francés de Época Moderna	101
3.4. Síntese dos elementos comparativos	103
4. Estudo comparativo dos podomorfos rupestres.....	106
4.1. O dominio do espazo	106
4.2. O xuramento.....	107
4.3. Monosandalismo	109
4.4. Asociación con ferraduras e outras pegadas de cuadrúpedes.....	109
5. Etnografía, mitoloxía e arte da hexis podal	110
5.1. Os pés e a investidura do alcalde de Cabanas.....	111
5.2. Pés e sexo na "Peña de Santa María" e no mito de Lug.....	114
5.2.1. Representacións icónicas de Lug no Noroeste peninsular	127
5.3. Erótica do calzado e simboloxía da investidura	132
6. Novos achados de podomorfos.....	136
A fundación de Lucus Augusti: Herdanza céltica e intervención romana..	141
1. A fundación de Lucus Augusti.....	142
2. Dous Lugdunum galos	146
2.1. St. Bertrand-de-Comminges	146
2.2. Lyon	151
2.3. Os Lugdunum e Lucus	155
3. As Lucaria e Lughnasad, os camiños da <i>interpretatio</i>	157
4. Lendas irlandesas e tradicións xacobeas	166
4.1. Santiago en Lugo	166

4.2. Santiago de Compostela e Lughnasad	170
4.3. A etnografía grega do Noroeste ibérico e os oenaga irlandeses	175
5. A fundación de Lucus Augusti nun contexto relixioso celta	178
6. Os petroglifos de Pedra Fita (Lugo).....	181
6.1. Contexto arqueolóxico.....	182
6.2. Descrición da estación	184
6.3. Análise da distribución dos elementos arqueolóxicos	188
6.4. Pedra Fita, posible santuario de Lug.....	190

O descubrimento arqueolóxico de santuarios e espazos sagrados

1. Os pés no chan.....	199
2. Petroglifos, inscricións, ermidas: a zona de Fentáns	202
2.1. Os vestixios arqueolóxicos.....	203
2.2. A construción dun espazo sagrado.....	205
3. Outras zonas	208
3.1. A Ferradura.....	209
3.2. Monte Tetón.....	211
3.3. Marco de Santiaguíño de Antas.....	211
4. Espazos rituais: a sacralización do territorio.....	213
5. O resultado: un modelo teórico de espazos sagrados.....	214

Conclusión: Realeza e relixión, santuarios e sociedade

Agradecementos

Bibliografía

A FUNDACIÓN DE LUCUS AUGUSTI: HERDANZA CÉLTICA E INTERVENCIÓN ROMANA

En colaboración con Rosa Brañas Abad e Manuel Santos Estévez

A fundación de Lugo, *Lucus Augusti*, tense estudado basicamente dende os puntos de vista institucional, estratéxico ou urbanístico, sen esquecer que o seu nome sitúa á cidade na estela do desenvolvemento do culto imperial. Pero foron minoritarios e sen proxección algúns intentos de trazar unha orixe prerromana da cidade baseándose na consonancia entre *Lucus* e o nome do deus céltico Lugus/Lug, recordado directamente no nome actual pola propia evolución fonética do seu nome romano (aínda que seguindo unha evolución fonética independente en celta e latín, véxase *infra*).

Na nosa opinión, esta última aproximación adoece de formular de cheo a cuestión na perspectiva metodolóxica axeitada, que non é outra que a propia da Historia das Relixións. Con esta afirmación non tratamos tanto de insistir sobre se a modalidade da Historia que é a Historia das Relixións ten un obxecto, método e fontes específicos (Brelich 1989), senón en poñer de relevo que toda unha serie de feitos, relacións e comparanzas que non se trouxeron a colación nos estudos tradicionais sobre a fundación de *Lucus*, son pertinentes dende o punto de vista indicado e, de paso, contribúen a aclarar temas colaterais de interese, como son determinados aspectos da política relixiosa de Augusto ou a xénese dalgúns temas da tradición xacobeá.

Para axudar a seguir o argumento que se vai propoñer pode ser útil expoñermos a súa estrutura, que evoca a figura dun "A" (Fig. III.1). Os epígrafes 1 e 2 corresponden ao trazo horizontal e describen situacións

dral, onde está o sepulcro do Apóstolo e en nome do Rei. Os nacionalistas de esquerdas, defensores da independencia de Galicia, celebran manifestacións e un xantar de fraternidade na Carballeira de San Lourenzo para conmemorar o Día da Patria Galega –as súas manifestacións eran duramente reprimidas pola policía durante a ditadura de Franco. Desfila o exército. Non hai vodas, pero Fraga, no seu discurso perante o Apóstolo, láíase da baixa natalidade de españois, e galegos en particular– nos últimos tempos destacan ademais as súas intervencións contra as parellas de feito como causantes de diversos males. Na Alameda, toda clase de carruseis, montañas rusas, postos de tiro ao branco e xogos de destreza e forza son asiduamente visitados, así como os postos ambulantes de bebidas e comidas. Todo está cheo de turistas e vendedores de recordos que inzan os arredores do templo e o propio templo. Bares e restaurantes traballan arreo. Un lixeiro orballo deslucе o día, pero non hai incidentes salientables.